O‘ZBEKISTON TO‘QIMACHILIK SANOATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA KORXONALARNING INNOVATSION FAOLIYATI HOLATI

Abdurahmanova Feruza Nusratovna
Toshkent To`qimachilik va Yengil Sanoat Instituti
ORCID: 0009 0002 1972 7966
feruzanusratovna86@gmail.com

Abstract: *This article analyzes the development trends of Uzbekistan’s textile industry and the current state of innovation activities in textile enterprises. Particular attention is paid to the deeper processing of raw materials, the production of finished goods with higher added value, the modernization of manufacturing processes, and the adoption of digital technologies. The article also highlights the role of innovation in enhancing enterprise competitiveness, increasing labor productivity, reducing production costs, and expanding export potential. Furthermore, it examines issues related to environmental sustainability, the efficient use of energy and water resources, and the challenges associated with implementing modern technologies. The findings of the study contribute to identifying priority directions for accelerating innovation-driven development in Uzbekistan’s textile enterprises, improving production efficiency, and strengthening their competitiveness in international markets.*

Keywords: *Textile industry, development trends, innovation activities, industrial modernization, digitalization, production efficiency, export potential, added value, environmental sustainability, competitiveness.*

Annotatsiya: *O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatining rivojlanish tendensiyalari va korxonalarning innovatsion faoliyati holati tahlil qilinadi. Unda to‘qimachilik sanoatida xomashyoni chuqur qayta ishlash, yuqori qo‘shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Shuningdek, innovatsion faoliyatning korxonalar raqobatbardoshligini oshirish, mehnat unumdorligini yuksaltirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va eksport salohiyatini kengaytirishdagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada ekologik barqarorlikni*

ta’minlash, energiya va suv resurslaridan samarali foydalanish hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda uchraydigan muammolar ham ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston to‘qimachilik korxonalarining innovatsion rivojlanishini jadallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini mustahkamlash bo‘yicha ustuvor yo‘nalishlarni belgilashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *To‘qimachilik sanoati, rivojlanish tendensiyalari, innovatsion faoliyat, sanoatni modernizatsiya qilish, raqamlashtirish, ishlab chiqarish samaradorligi, eksport salohiyati, qo‘shilgan qiymat, ekologik barqarorlik, raqobatbardoshlik.*

Аннотация: *В статье анализируются тенденции развития текстильной промышленности Узбекистана и современное состояние инновационной деятельности предприятий отрасли. Особое внимание уделяется углублённой переработке сырья, производству готовой продукции с высокой добавленной стоимостью, модернизации производственных процессов и внедрению цифровых технологий. Раскрывается значение инновационной деятельности для повышения конкурентоспособности предприятий, роста производительности труда, сокращения производственных затрат и расширения экспортного потенциала. Кроме того, рассматриваются вопросы обеспечения экологической устойчивости, эффективного использования энергетических и водных ресурсов, а также проблемы, возникающие при внедрении современных технологий. Результаты исследования способствуют определению приоритетных направлений ускорения инновационного развития текстильных предприятий Узбекистана, повышения эффективности производства и укрепления их конкурентоспособности на международных рынках.*

Ключевые слова: *Текстильная промышленность, тенденции развития, инновационная деятельность, модернизация промышленности, цифровизация, эффективность производства, экспортный потенциал, добавленная стоимость, экологическая устойчивость, конкурентоспособность.*

Kirish. Bugungi globallashuv va jahon iqtisodiyotida raqobatning kuchayishi sharoitida sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish mamlakatlarning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim

omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, to‘qimachilik sanoati xomashyoni chuqur qayta ishlash, yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va eksport salohiyatini oshirish orqali milliy iqtisodiyot taraqqiyotida muhim o‘rin egallaydi. Mazkur tarmoqning rivojlanishi nafaqat sanoat ishlab chiqarishining o‘sishiga, balki hududlarda iqtisodiy faollikni oshirish, aholi bandligini ta’minlash va mamlakatning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

O‘zbekistonda to‘qimachilik sanoatini rivojlantirish iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Mamlakatda paxta xomashyosining mavjudligi, ishlab chiqarish infratuzilmasining rivojlanishi va sanoat korxonalarining ishlab chiqarish tajribasi ushbu tarmoqni yanada kengaytirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, sohada xomashyo eksportiga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish modelidan tayyor va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishga asoslangan tizimga o‘tish jarayoni tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi.To‘qimachilik sanoatining rivojlanish tendensiyalari, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va korxonalarning innovatsion faoliyatini takomillashtirish masalalari iqtisodiy adabiyotlarda keng o‘rganilgan yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy tadqiqotlarda sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini ta’minlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, xomashyoni chuqur qayta ishlash va eksport salohiyatini kengaytirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

1-jadval. Nazariy-uslubiy asoslar va tadqiqotchilarning yondashuvlari

Olim / Tadqiqotchi	Nazariy yondashuv va qarashlar	Amaliy va nazariy ahamiyati
Yozef Shumpeter (J. Schumpeter)	Innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir.	Korxonalarning innovatsion faolligi va yangiliklarni joriy etish mexanizmlari nazariyasi.
Maykl Porter (M. Porter)	Raqobat ustunligi, texnologik yangilanish, mahsulot differensiatsiyasi va samaradorlik.	O‘zbekiston to‘qimachilik korxonalarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish asoslari.

Piter Druker (P. Drucker)	Innovatsiyalarni boshqarish, resurslardan samarali foydalanish va tadbirkorlik.	Korxonalarni bozor talablariga moslashtirish va yangi g‘oyalarni amaliyotga tatbiq etish yondashuvlari.

Tadqiqot metodologiyasi.O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatining rivojlanish tendensiyalari va korxonalarning innovatsion faoliyati holatini o‘rganishda tizimli yondashuv, ilmiy abstraksiyalash, tahlil va sintez, qiyosiy tahlil hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi to‘qimachilik sanoatida ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, raqamlashtirish va ekologik barqarorlikni ta’minlash bilan bog‘liq jarayonlarni o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganishga asoslanadi.

Tahlil va natijalar.O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, sanoatni diversifikatsiyalash va eksportga yo‘naltirilgan iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning muhim tarkibiy qismiga aylandi. So‘nggi yillarda mamlakat xom paxta eksportidan tayyor to‘qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish hamda eksport qilishga o‘tishga tobora ko‘proq e’tibor qaratmoqda.

To‘qimachilik sanoati rivojlanishining asosiy tendensiyalaridan biri xomashyoni qayta ishlashdan tortib tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo‘lgan ishlab chiqarish zanjirining kengayishidir.

2-jadval. To‘qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish zanjiri bosqichlari

№	Ishlab chiqarish bosqichi	Asosiy xususiyatlar va imkoniyatlar
1	**Paxta yetishtirish**	Mahalliy xomashyo bazasi, barqaror ta’minot, qishloq xo‘jaligi resurslari va sifat nazorati.
2	**Tolani qayta ishlash**	Zamonaviy tozalash texnologiyalari, chuqur qayta ishlash hamda xomashyo sifatini saqlash.
3	**Ip yigirish**	Yuqori sifatli ip-kalava ishlab chiqarish, avtomatlashtirilgan uskunalar va assortimentni kengaytirish.
4	**To‘qish / Trikotaj**	Zamonaviy to‘quv texnologiyalari, yuqori aniqlik, minimal chiqindi va yuqori unumdorlik.

5	**Bo‘yash va pardozlash**	Suvni tejovchi va ekologik toza texnologiyalar hamda sifat standartlariga muvofiqlik.
6	**Tikuvchilik va qadoqlash**	Moslashuvchan ishlab chiqarish, sifat nazorati, brendlash va zamonaviy qadoqlash.
7	**Tayyor mahsulot va eksport**	Yuqori qo‘shilgan qiymat, xalqaro bozorlarga chiqish, brending va marketing strategiyalari.

Sanoatni modernizatsiya qilish, raqamlashtirish va ekologik barqarorlikni ta’minlash borasidagi asosiy yo‘nalishlar va mavjud muammolar quyidagi 3-jadvalda jamlangan:

3-jadval. To‘qimachilik sanoati imkoniyatlari, texnologik va ekologik yo‘nalishlar

Yo‘nalish	Mazmuni va afzalliklari	Mavjud muammolar va cheklovlar
Asosiy imkoniyatlar	• Mahalliy xomashyo bazasining mavjudligi • Integratsiyalashgan klasterlar • Eksport bozorlarining kengayishi	• Kichik korxonalarda moliyaviy resurslarning yetishmasligi • Imtiyozli kreditlardan foydalanish cheklovlari
Raqamlashtirish (CAD, ERP)	• Ishlab chiqarish monitoringi • Ombor zaxiralarini va resurslarni rejalashtirish • Yangi modellar yaratish vaqtini qisqartirish	• Dasturiy ta’minot va infratuzilma xarajatlari • Kiberxavfsizlik va ma’lumotlar boshqaruvi • Malakali kadrlar yetishmovchiligi
Ekologik barqarorlik	• Suvni tozalash va takroriy foydalanish • Energiya tejamkor va qayta tiklanuvchi energiya • Xalqaro ekologik standartlarga moslik	• Ekologik uskunalar va suv tozalash inshootlarining yuqori tannarxi • An’anaviy bo‘yoq va kimyoviy ishlov berish oqibatlari

Xulosa.O‘zbekiston to‘qimachilik sanoati mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, sanoat ishlab chiqarishini diversifikatsiyalash, yangi ish o‘rinlarini yaratish va eksport salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tarmoqning barqaror rivojlanishi mavjud xomashyo resurslaridan samarali foydalanish, ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish va yuqori

qo‘shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini kengaytirish bilan chambarchas bog‘liq.

To‘qimachilik korxonalarida raqamli texnologiyalar, ERP/CAD tizimlari va ekologik barqaror uskunamizdan foydalanish mahsulot sifatini yaxshilash, mehnat unumdorligini oshirish hamda xalqaro bozorlarda raqobat ustunliklarini ta’minlashda asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-maydagi PF-5989-sonli “To‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini qo‘llab-quvvatlashga doir kechiktirib bo‘lmaydigan chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni.

2. Schumpeter J. A. The Theory of Economic Development. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934.

3. Rogers E. M. Diffusion of Innovations. — 5th ed. — New York: Free Press, 2003.

4. OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. — 4th ed. — Paris: OECD Publishing, 2018.

5. World Bank. Uzbekistan Country Economic Memorandum: Towards a Prosperous and Inclusive Future.

6. International Labour Organization (ILO). Decent Work and the Textile and Clothing Industry. — Geneva: ILO.

7. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). Industrial Development Report. — Vienna: UNIDO.

8. O‘zbekiston Respublikasi “O‘zto‘qimachiliksanoat” uyushmasi. To‘qimachilik sanoatining rivojlanishi, eksport faoliyati va korxonalarni modernizatsiya qilishga oid tahliliy ma’lumotlar.

9. World Trade Organization (WTO). To‘qimachilik va kiyim-kechak mahsulotlari xalqaro savdosi hamda eksport bozorlariga oid statistik va tahliliy materiallar.

10. International Trade Centre (ITC). To‘qimachilik mahsulotlarining xalqaro bozorlari, eksport raqobatbardoshligi va savdo imkoniyatlariga oid ma’lumotlar.